

LBRIS

We know
books

Corneliu Mircea

FACEREA

I

INTRODUCERE ÎN ONTO-TEOLOGIE

*

FASCINAȚIA DIVINULUI
(Ce înseamnă a filsofa?)

E I K O N

București, 2024

CUPRINS

INTRODUCERE ÎN ONTO-TEOLOGIE 5

Introducere: Ce este ceea-ce-este? 7

1. „Cine sunt? Ce sunt toate acestea? Ce este tot-ceea-ce-este?” 7
2. *Philo-sophia ca iubire de – și îndreptare spre – sophos* 9
3. Întrebarea „ce este ceea-ce-este?” ca deschidere a mai adâncului orizont al prezenței pure. 12

CAPITOLUL 1.: TREPTILE CUNOAȘTERII 15

- a) Cunoașterea curentă 15
4. *În mod curent gândesc lumea, situând-o dincolo de eul meu*. 15
5. *Îmi gândesc eul și gândesc lumea („exterioară”) pentru că mă îndrept spre mine și spre lume dintr-un orizont trans-fizic, atoa-teconținător* 18
6. *Certitudinea „naturală” și părerea (sesizarea subiectivității)*. 20
- b) Cunoașterea științific-pozitivă 22
7. *Obiectivitatea adevărului științific*. 22
8. *Gândirea conceptuală ca reflecție*. 24
9. *Legea obiectivă și universală* 25
- c) Cunoașterea fenomenologică 27
10. *Cunoașterea științifică a naturii „pur obiective” presupune reflecția subiectivantă*. 27
11. *Reducția fenomenologică: trecerea de la eul „natural” la „eul pur”* 29
- d) Cunoașterea metafizică 32
12. *De la ființele curente la ființa însăși*. 32
13. *Ca metafizician, gândesc din perspectiva unificatoare a ființei pure*. . 34

CAPITOLUL 2: DE LA VIZIUNEA STATICĂ A

PRINCIPIULUI ORIGINAR LA VIZIUNEA DINAMICĂ 37

- a) Viziunea statică 37
1. *Deschiderea theo-nomă* 37
14. *Divinul ca Forță magică*. 37

15. <i>A trăi Divinul și a mă în-credința lui înseamnă a-l gândi.</i>	41
16. <i>Ce este Dumnezeu? (Introspecția interogativă)</i>	42
17. <i>De la trăirea Forței difuze la gândul cristalizat al prezenței (pure).</i> ...	43
18. <i>Întrebarea supremă ca „trezire” din somnul cotidian.</i>	45
2) <i>Deschiderea onto-heno-nomă</i> <i>(absolutul non-contradictoriu)</i>	47
19. <i>Deschiderea arhe-nomă</i>	47
20. <i>Principiul originar</i>	49
21. <i>Unul – ca unificare (deschiderea heno-nomă)</i>	52
22. <i>Concluzia lui Xenofan</i>	54
23. <i>Deschiderea onto-nomă.</i>	57
3. <i>Determinarea noțional-categorială a Divinului</i>	62
24. <i>Ființă pură – Ființă Divină</i>	62
25. <i>Cunoașterea teoretică a Divinului</i>	65
26. <i>„Locul supraceresc”.</i>	67
b) <i>Viziunea dinamică</i>	69
1. <i>Contradicția</i>	69
27. <i>Întrebarea despre ființă („reflex” al întrebării despre</i> <i>Dumnezeu) dezvăluie neantul din miezul ființei.</i>	69
28. <i>Neantul alterității.</i>	71
29. <i>Raționamentul lui Xenofan: ființa se opune ne-ființei, așa</i> <i>după cum unu se opune pluralității.</i>	72
30. <i>Dilema parmenidiană.</i>	74
31. <i>Demonstrația lui Platon: a fi-și-a nu fi deopotrivă înseamnă a</i> <i>fi unul-și-altul, la fel de mult</i>	79
32. <i>Starea contradictorie a principiului originar.</i>	83
33. <i>Contradicția însăși presupune non-contradicția și reciproc</i>	85
34. <i>Eroare a gândirii sau condiție originară?</i>	87
2) <i>Contrazicerea contradicției ca mișcare</i>	89
35. <i>Contrazicerea contradicției</i>	89
36. <i>Mișcarea</i>	92
37. <i>A ființa</i>	93
CAPITOLUL 3: FACEREA-DE-SINE	95
a) <i>În-temeierea</i>	95
38. <i>Devenirea ca re-venire la sine și în-ființare.</i>	95

39. <i>Adevărul ca ne-uitare (ἀλήθεια) și adevărire (adăpostire)</i>	98
40. <i>Facerea-de-sine</i>	100
b) <i>Logos-ul și metoda</i>	101
41. <i>Ființa-ca logos</i>	101
42. <i>Metoda justificării logice (în-temeierea logică progresivă)</i>	104
43. <i>Dialectica</i>	106
44. <i>Știința ființei – ca ființă (filosofia primă sau teologia)</i>	109

CAPITOLUL 4: DE LA CONTEMPLAȚIA METAFIZICĂ

LA RAPtul EKSTATIC	117
a) <i>Gândirea ca auto-contemplație a ființei (gândite)</i>	117
45. <i>Sensul discursului categorial</i>	117
46. <i>Momentele categoriale se presupun, se conțin și se pun reciproc în mișcare</i>	119
47. <i>„Rezultatul” ca rezultare</i>	121
48. <i>„Eu sunt Cel Ce sunt”</i>	122
49. <i>Gândirea gândirii (ființei) ca act auto-contemplativ de esență divină</i>	124
50. <i>Actul facerii-de-Sine ca actualizare infinită</i>	127
51. <i>Deschiderea onto(heno)-nomă și viziunea materialist-atee</i>	128
52. <i>A înțelege întregul existenței prin sine și față de sine. (Divinul ca principiu originar)</i>	130
53. <i>Gândirea contemplativă ca revelație</i>	132
b) <i>Ekstaza</i>	134
54. <i>Raptul ekstatic</i>	134
c) <i>Ce înseamnă a filozofa?</i>	139
55. <i>Filosofarea – ca dor de condiția divină</i>	139
56. <i>Despre mirajul și limitele științelor pozitive</i>	141
57. <i>Sensul revelator al filozofării</i>	144

FASCINAȚIA DIVINULUI (Ce înseamnă a filosofa?)	147
<i>Cuvânt înainte</i>	<i>151</i>
<i>Introducere</i>	<i>153</i>
1. <i>O întrebare banală</i>	<i>153</i>
2. <i>Ce este Dumnezeu?</i>	<i>155</i>
3. <i>Orizontul întrebării</i>	<i>157</i>
4. <i>„Știu că nu știu”</i>	<i>159</i>
5. <i>„În mine vorbește ceva divin, un Zeu”</i>	<i>160</i>
6. <i>De la arhaica imagine magic-mitică a Divinului la Zeul unic</i>	<i>161</i>
7. <i>Ce este adevărul?</i>	<i>165</i>
CAPITOLUL I: FACEREA DE SINE	169
I. <i>În-Ființarea</i>	<i>169</i>
a) <i>Deschiderea ontonomă</i>	<i>169</i>
8. <i>De la simbol la concept și idee</i>	<i>169</i>
9. <i>De la simbol la concept</i>	<i>172</i>
10. <i>Principiul originar</i>	<i>173</i>
11. <i>Zeul – ca Unu</i>	<i>175</i>
12. <i>De la trăirea curentă a prezenței</i> <i>(din ținutul conștiinței comune) la gândul explicit al ființei</i>	<i>178</i>
13. <i>Deschiderea onto-nomă</i>	<i>180</i>
14. <i>Ființa – ca spirit</i>	<i>182</i>
b) <i>Meditația dezvăluitoare</i>	<i>184</i>
15. <i>Ce este Ființa?</i>	<i>184</i>
16. <i>Ființa presupune Ne-ființa (și reciproc)</i>	<i>185</i>
17. <i>Unu ca alt Unu (Mulțimea)</i>	<i>188</i>
18. <i>Contradicția-cauză</i>	<i>192</i>
19. <i>Sensul „războirii”</i>	<i>194</i>
20. <i>Contrazicerea contradicției – efectul</i>	<i>196</i>
21. <i>Reciproca respingere a contrariilor conduce la reciproca lor afirmare ...</i>	<i>198</i>
II. <i>Strategia facerii</i>	<i>200</i>
a) <i>Idee și substrat</i>	<i>200</i>
22. <i>Ființa ca în-ființare unificatoare</i>	<i>200</i>
23. <i>Forma (ideea) spirituală</i>	<i>201</i>
24. <i>Apariția (fenomenul)</i>	<i>204</i>

25. <i>Atomul – idee și materie: energie</i>	205
26. <i>Facerea integral-parțială (și necesar-întâmplătoare)</i>	209
27. <i>Lumile multiple și eonul divin</i>	210
28. <i>Eonul spiritual și cosmosurile materiale</i>	212
b) <i>Deschiderea nivelică și structurarea mulțimilor</i>	213
29. <i>Deschiderea nivelică</i>	213
30. <i>Facerea, desfacerea și refacerea</i>	215
31. <i>Nucleonul</i>	216
32. <i>Făptura</i>	219
c) <i>Re-întruparea</i>	224
33. <i>A-sincronia devenirii „materiale” și spirituale</i>	224
34. <i>Fenomenul (și legea) re-întrupării</i>	225
35. <i>Spirit și trup</i>	226
36. <i>Fluxul etern și spiritual al vieții</i>	230
CAPITOLUL 2: IPOSTAZELE TRĂIRII SPIRITUALE	235
I. <i>Sferele spirituale (ca deschidere nivelică)</i>	235
37. <i>Intuiția analogică</i>	235
38. <i>Cunoașterea analogică</i>	237
a) <i>Tărâmul inconștientului</i>	238
α) <i>Instinctualitatea</i>	238
39. <i>„Confortul” simplei prezențe</i>	238
40. <i>Proto-senzitivitatea ca „intrare în rezonanță cu”</i>	239
41. <i>Senzația</i>	242
42. <i>Percepția</i>	245
43. <i>Sinele spiritual originar</i>	246
44. <i>Instinctualitatea</i>	247
45. <i>Plăcerea și durerea</i>	248
46. <i>Inteligența instinctuală</i>	249
β) <i>Afectivitatea</i>	250
47. <i>Simțirea</i>	250
48. <i>Esența spirituală și substratul bio-neuronal</i>	253
b) <i>Tărâmul subconștientului</i>	256
49. <i>Sentimentul</i>	256
50. <i>Zeul – ca intuiție subconștientă</i>	256
51. <i>Forța magică</i>	258

52. <i>Locuire și de-plasare</i>	259
53. <i>Simbol și arhetip</i>	261
54. <i>Discursul imagistic</i>	264
55. <i>Reveria și visul</i>	265
c) <i>Tărâmul conștiinței de sine</i>	267
α) <i>Fenomenul conștiinței</i>	267
56. <i>A fi conștient de mine însumi</i>	267
57. <i>Raportul conștiinței cu orizontul subconștient (forța deschiderii)</i>	269
58. <i>Sunt – și pot fi – eu însumi numai față de (și prin) Spiritul suveran</i>	271
59. <i>A fi în comunicare</i>	272
60. <i>Relația</i>	273
β) <i>Devenirea fluctuantă</i>	276
61. <i>Focalizarea</i>	276
62. <i>Fluxul și refluxul conștientizării</i>	277
63. <i>A concepe (a re-crea)</i>	279
γ) <i>Judecata teoretică</i>	280
64. <i>Inferența (judecata)</i>	280
65. <i>Cunoașterea ca facere și, deopotrivă, ca „revenire la”</i>	282
66. <i>Pre-judecata și (h)ipoteza</i>	284
67. <i>Ierarhizarea</i>	285
δ) <i>Judecata practică</i>	287
68. <i>Fapta – ca oglindă a judecării</i>	287
69. <i>Valoarea faptei</i>	288
70. <i>Verificare și analiză</i>	289
71. <i>Traseele probabile ale realității</i>	292
72. <i>Vină, remușcare, mărturisire, pedeapsă și iertare</i>	293
73. <i>„Presiunea” normei, regulamentului și legii</i>	295
ε) <i>Judecata estetică – izvor al revelației</i>	296
74. <i>Re-organizarea originară a formelor</i>	296
75. <i>Unitatea celor trei judecăți: teoretică, etică și estetică</i>	297
76. <i>Individual și universal</i>	298
CAPITOLUL 3: REFLECȚIA SISTEMATICĂ	301
I. Reflecția științifică	301
77. <i>Cercetare științifică și experiment</i>	301
78. <i>Viziunea științifică (problema gravitației)</i>	303

79. <i>Universurile paralele („Mutiversul”)</i>	306
80. <i>„Evantaiul” științelor pozitive</i>	310
81. <i>Cunoașterea unificatoare</i>	312
II. <i>Reflecția reflecției</i>	314
82. <i>Psihologia – ca știință experimentală – și parapsihologia – ca știință factuală</i>	314
83. <i>Logica</i>	315
84. <i>Reducția fenomenologică</i>	318
III. <i>Contemplația metafizică</i>	322
a) <i>Ego sum</i>	322
85. <i>Ego cogito, ego sum</i>	322
86. <i>Eul – „punctul arhimedic” al oricărui univers spiritual</i>	324
87. <i>Eul ca subiect</i>	325
88. <i>„Personalizarea” gândirii</i>	326
89. <i>Divinul din adâncul meu</i>	328
90. <i>Filosofia spiritului</i>	329
b) <i>Demonstrația</i>	330
91. <i>Certitudinea naturală a prezenței de sine și reflecția metafizică</i>	330
92. <i>Viziunea dinamică a principiului originar</i>	332
93. <i>Demonstrația ca dez-văluire a principiului originar (prin sine și față de sine)</i>	333
94. <i>Demonstrație și aserțiune</i>	334
95. <i>Discursul categorial</i>	336
96. <i>Logosul</i>	337
CAPITOLUL 4: <i>CE ÎNSEAMNĂ A FILOSOFA?</i>	339
a) <i>Trans-conștiința</i>	339
97. <i>Evenimentul</i>	339
98. <i>Calea eternei deveniri</i>	341
99. <i>Începerea</i>	343
100. <i>Trans-conștiința</i>	346
b) <i>Ce înseamnă a filosofa?</i>	348
101. <i>Ce înseamnă a filosofa?</i>	348
102. <i>Invocație și enunț</i>	351
c) <i>Etica</i>	358
103. <i>Știința atitudinii practice</i>	358

104. Ce „trebuie” să fac?	359
105. Analiza și evaluarea celestă	361
106. Spre iubirea supremă	364
107. Sensul perfecționării spirituale	366
<i>Epilog: A FI PE CALE</i>	371
108. A fi pe cale	371
109. Sensul vieții	374

LIBRIS

We know
books

**INTRODUCERE
ÎN ONTO-TEOLOGIE**

Introducere

CE ESTE CEEA-CE-ESTE?

1. „Cine sunt? Ce sunt toate acestea? Ce este tot- ceea-ce-este?”

Abia s-a luminat de ziuă și, iată, redevin prizonierul binecunoscutului ritual cotidian, repetând aceleași gesturi, frecventând aceleași locuri, întâlnind aceleași fețe, oriunde m-aș fi aflând: în birou, în clasă, în atelier, pe stradă, în tramvai, devorat de roboteala uniformă a fiecărei zile. Viața mea – cum îmi place să o numesc, convins că sunt stăpânul ei și că ea îmi aparține întru totul – stă sub semnul urgenței. *Trebuie* să mă deplasez acolo, *trebuie* să fac lucrul acesta, *trebuie* să ajung, *trebuie* să mă odihnesc puțin, *trebuie* să mai urc o treaptă pe scara socială, *trebuie* să îmi procur cele necesare traiului, *trebuie* să-mi sporesc agoniseala, *trebuie* să cumpăr, *trebuie* să dau examenul acela, *trebuie* să ajung, da, să ajung fără întârziere, mereu în ritmul acesta, *trebuie*, zi după zi, fără a-mi da seama prea bine seama că s-a lăsat întunericul și că urmează o nouă noapte. Mereu mă pomenesc la capătul zilei, obosit, pregătit să o iau de la capăt mâine, când scenariul acesta anost se va repeta, când nimic nu va fi altfel, când voi face aceleași gesturi și voi saluta aceleași fețe, grăbite fiecare să alerge pe culoarul propriu într-o paralelă și tăcută consimțire, fără a mai privi – decât arar – în urmă, înaintând fără zgomot în acest prezent etern, înconjurat de proiecte mărunte care se vor împlini, desigur, pentru a fi preluat apoi din nou de fluviul nesfârșit al zilelor care trec, se scurg, una după cealaltă, fără întrerupere, purtându-mă spre lumina unui orizont plin de promisiuni. Tânjesc, desigur, să ajung *acolo*, sperând că tainicul înțeles al vieții mele se va deconspira cândva. Mă

îndrept spre ochiul lucitor pe care-l presimt la capătul acestui drum, privind înainte, spre viitorul necunoscut. Și alunec pe apele timpului, ceas de ceas, lună de lună, an de an, împăcat și neliniștit deopotrivă (așa cum au făcut-o toți predecesorii mei, milenii de-a rândul), până când, fără veste, filmul acesta tern – în care figuram ca unul dintre actori – se rupe. Simt în această clipă că nimic nu mai are sens, că zidurile măruntelor certitudini se prăbușesc, lăsându-mă consternat în fața unui singure, stranii și sfidătoare întrebări: *Cine sunt? Pentru ce toate acestea? Ce sens are existența aceasta?*

Și mă opresc din alunecarea fără noimă, stânjenit și surprins de ciudătenia situației în care m-am pomenit, pe marginea prăpastiei interogative, devorat de tot mai sfidătoarea întrebare: *Cine sunt, de fapt? Ce sunt toate acestea? Ce este tot- ceea-ce-este?*

Cine sunt? O știu prea bine. Port un nume, m-am născut într-un anume loc pe acest pământ, într-un ceas distinct al istoriei, aparțin acestei societăți, am un destin bine definit. *Cine sunt, totuși?* – răzbate mai grav întrebarea din străfundul ființei mele, făcându-mă să înțeleg că identitatea pe care o am e înșelătoare, că viața mea are un sens adânc, despre care nu știu nimic, fără a-mi da seama că pășesc pe un drum misterios, pe care îl surprind acum în strania și tăcuta sa înche-gare. *Cine sunt, așadar? Ce sunt toate acestea? Ce este tot- ceea-ce-este?* răsună în mine răscolitoarea întrebare, unificându-mă pe nesimțite cu acest *tot* de care aparțin, fără îndoială, de vreme ce îl sesizez acum (dar care mi-a și lipsit deopotrivă atunci când scopurile mărunte ale acestei vieți îl ascundeau privirii mele spirituale).

La ce mă refer, de fapt, vorbind despre *totul* acesta? La *întregul* a toate sau la *ființa* a toate: la existența însăși, înțeleasă nu ca un concept abstract și iluzoriu, ci ca existență „vie”, reală, care mă conține și conține întreaga lume, acum, în clipa în care o sesizez și gândesc ca atare, conferindu-i o identitate pe care *homo sapiens* a surprins-o, de altminteri, de milenii, numind-o *Zeu: Dumnezeu*.

Mă opresc așadar din goana fără noimă de pâănă acum și mă întorc, fascinat de întregul sacru pe care l-am zărit, spre viața mea întreagă, înțelegând că ea are, de fapt, un sens profund, care mi-a scăpat pâănă acum. Da, abia acum înțeleg cu adevărat. Ce înseamnă oare *a înțelege*? A lega între ele (*inter-lego*) fragmentele unui adevăr ascuns pâănă acum privirii mele gânditoare, pentru ca, „legându-le” și contemplându-le adevărata înfățișare, să ajung la *înțelesul* lor: să devin, într-un cuvânt, *înțelept*.

Înțelept? Nu știu dacă termenul acesta e cel mai potrivit. A fi înțelept înseamnă, astăzi, a avea un echilibru anume; a fi cumpătat, prevăzător, chibzuit, stăpân pe sine, grație unei înțelegeri adânci a celor ce sunt. Or eu mă întrebam, perplex, despre sensul a *tot- ceea-ce-este*, trezindu-mă parcă din somnul existenței mele cotidiene care se desfășura, pâănă la punerea supremei întrebări, nestingherit. Deși eram cufundat în peisajul polimorf al *acestei* lumi, captat de sumedenia scopurilor „pământești” (bunăstare materială, ocuparea unei poziții cât mai înalte în ierarhia socială etc.), din clipa în care m-am întrebat: *Cine sunt, de fapt? Ce sunt toate acestea? Ce este existența însăși? Ce este Dumnezeu?* m-am deschis parcă spre altă esență și dimensiune, a unei „realități” noi, despre care îmi dau seama că nu știu nimic. De aceea doresc *să înțeleg* – să o înțeleg –, legând toate cele câte sunt între ele (*inter-lego*).

2. *Philo-sophia ca iubire de – și îndreptare spre – sophos.*

Dorința de înțelegerea (care conferă înțelepciune) a fost numită de vechii greci *filosofie*, φιλέω însemnând, cum prea bine se știe, a fi iubitor de, a îndrăgi, a iubi, iar σοφία – înțelepciune. Cuvântul ca atare s-a fixat însă după apariția primilor iubitori de înțelepciune, Pytagora fiind cel dintâi gânditor care l-ar fi folosit, după mărturia lui Diogene Laertios. Străvechiul termen σοφία însemna, la începuturi, abilitate (manuală), pricepere, iscusință (muzicală), pentru ca mai

târziu să dobândească sensul de înțelepciune. Adjectivul substantivat σοφός însemna abil, prudent, instruit, ingenios, înțelept. *Philo-sophos* se traduce așadar prin iubirea de „cel înțelept”. Dar, așa cum specifica însuși Pytagora, „niciun om nu este înțelept, ci numai Zeul”¹. Enunț surprinzător de asemănător cu una din memorabilele sentințe heraclitice: „Unul, singurul înțelept, nu vrea și totuși vrea să fie chemat cu numele de Zeus”². „Înțelept e Zeul”³ va sublinia și Socrate într-unul din dialogurile lui Platon; „numele de înțelept (σοφόν) – spunea el – e vrednic numai de Divinitate (θεῶν μόνω), pe când acela de filosof (φιλοσόφον) e mult mai potrivit iubitorului de înțelepciune”⁴. Căci „niciunul dintre Zei nu filosofează”, „niciunul nu râvnește să devină înțelept” de vreme ce este (ἔστι γάρ)⁵.

Heraclit a scrutat orizontul semantic al acestui cuvânt (σοφός), folosind chiar termenul consacrat – filosofi – atunci când a vorbit despre bărbații iubitori de înțelepciune – φιλοσόφους ἄνδρας – care trebuie să fie informați „despre foarte multe”⁶, adăugând altundeva că a fi înțelept (το σοφόν) înseamnă un singur lucru: să ai puțința de a cunoaște ceea ce guvernează (ἐκυβέρνησε) toate prin (mijlocirea) tuturora (πάντα διὰ πάντων)⁷. Prin urmare, acele „multe” pe care trebuie să le știe bărbatul iubitor de înțelepciune nu rămân suspendate, ca simple și haotice informații, ci se referă – dacă voi încerca să leg cele două gânduri ale efesianului – la *toate* (sau la *totul* – τὸ πᾶν –, cum spune el altundeva),⁸ guvernat prin (mijlocirea) tuturora, cu alte cuvinte prin (mijlocirea) *totului* ca atare. A spune că înțeleptul trebuie să le cunoască pe toate (πάντα), guvernate prin (mijlocirea)

¹ Diogenes Laertios, *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, I, 12.

² ἔν το σοφόν μοῦνον λέγεσθαι οὐκ ἐθέλει καὶ ἐθέλει Ζητὸς ὄνομα – Clemens, *Stromat*, V, 116 (II, 404, 1), fragm. 32.

³ Θεὸς σοφός εἶναι (*Apologia lui Socrate*, 23 a).

⁴ *Phaidros*, 278 d.

⁵ θεῶν οὐδεὶς φιλοσόφει οὐδ ἐπιθυμεῖ σοφός γενέσθαι (*Symposion*, 204 a)

⁶ εἰ μάλᾳ πολλῶν ἱστορας – Clemens, *Stromat*, V, 141 (II, 421, 4), fragm. 35.

⁷ Diogenes Laertios, *op. cit.*, IX, 1, fragm. 41.

⁸ Hippolytos, *Refutationes*, IX, 9, fragm. 50.

tuturora, deci prin ele însele, luate în întregul lor, înseamnă a trece de la înțelegerea curentă (și comună) la o altfel de cunoaștere, prin care toate (πάντα) sunt înțelese ca întreg, ca tot (τὸ πᾶν), gândite prin ele, raportate la ele și guvernate prin ele. Zeul pe care îl invocase Heraclit are ceva în comun cu σοφός („înțeleptul”), mai exact, cu faptul-de-a-fi-înțelept care presupune cunoașterea multor (lucruri), dar nu oricum, ci cunoașterea a toate guvernate prin (mijlocirea) tuturora, altfel spus, cu întregul cârmuit prin sine însuși.

Dar cuvântul σοφός mai poate fi înțeles, ținând cont de unele sugestii etimologice, și altfel: din rădăcina σαπ (*sap*) – a avea gust, savoare – legată fără îndoială de latinescul *sapiens* (înțelept) derivă atât adjectivul σαφῶς – „în mod clar” – cât și adjectivul substantivat σοφός – „înțelept” –, ultimul termen conținând în structura sa sintagma φῶς – lumină⁹. Luând în considerare acest fapt, un gânditor ca David Armeanul spusese: „Numele de înțelepciune ar trebui de fapt să fie derivat de la lucrurile divine, deoarece se spune înțelepciune (*sophia*) pentru cea care este păstrătoare (*sophia tis ousa*), adică păstrătoare a luminii (*e tò phos saozousa*)”¹⁰; afirmații care sunt, evident, în consonanță cu semnificația străveche a termenului σοφός, așa cum a fost înțeles el de Pythagora, Heraclit, Socrate, Platon. Este limpede, prin urmare, că adjectivul substantivat *sophos* nu însemna, pur și simplu, „înțelept”, în sensul actual al acestui cuvânt. Anticul σοφός definea în mare măsură pe Zeul tainic, clarvăzător și atoateștiutor, mai puțin pe omul înțelept – iubitor însă de *sophos*, dornic de a se apropia de „înțelepciunea” divină ce presupunea înțelegerea deplină, clarvăzătoare și iluminantă.

Iubitorul de înțelepciune (*philo-sophos*) tinde prin urmare spre acel *sophos* de care e atras irezistibil (și pe care îl caută). Scopul *philo-sophiei* ar fi atunci obținerea „înțelegerii clarvăzătoare” de sorginte divină.

⁹ Anton Dumitriu, *Alétheia (Încercare asupra ideii de adevăr în Grecia antică)*, Ed. Eminescu, 1984, pp. 110-120.

¹⁰ David, *Introducere în filosofie*, Ed. Academiei, 1977, trad. Gabriel Liiceanu, pp. 59-60.

„Lămurirea” filosofică ar trebui să conducă spre edificarea ultimă, revelatoare și, într-o măsură anume, mântuitoare.

3. Întrebarea „ce este ceea-ce-este?” ca deschidere a mai adâncului orizont al prezenței pure.

De aceea întrebarea pe care mi-am pus-o ceva mai înainte *Cine sunt, de fapt? Ce este ceea-ce-este? Ce este Dumnezeu?* nu seamănă cu întrebările curente pe care mi le pun zilnic. Este de altă esență; deschide alt orizont. Punând-o, mă despart de înțelegerea comună și pătrund într-un alt spațiu, al altei „realități” pe care o purtam, desigur, în mine, de vreme ce m-am întrebat despre ea, dar pe care o sesizez cu luciditate de abia acum, în clipa de cumpănă a trezirii, clipă în care constat că, fără veste, lucrurile din preajmă își pierd orice înțeles, că mă înstrăinez subit de peisajul acestei lumi pe care îl surprind deodată în profunzimea sa unitate, că devin eu însumi parte din întregul măreț și tainic pe care, încercând să-l definesc, îi pot spune, simplu, *Zeu, Dumnezeu, prezență pură sau absolută*, prezență pe care, trăind-o ca atare, mă despart de mine însumi, cel de odinioară, transformându-mă în interioritatea vie, imponderabilă și deschisă prin care mă regăsesc ca *tot* (ca existență pură sau ca esență divină).

În fond, nici nu a fost vorba despre o simplă întrebare, ci, mai curând, despre o trăire interogativă paroxistică, îngemănată cu un sentiment de perplexitate în fața genunii întredeschise înainte-mi. „Genuine” – spun pentru că prezența pură pare fără de sfârșit. Devin lucid, surprinzător de lucid: mă identific în tot ceea ce este și mă știu parcă dintotdeauna, dar prezența pe care o surprind în esența și puritatea ei pare, așa cum spuneam, stranie, lipsită de sfârșit. Iar din adâncu-irumpe suprema întrebare: *pentru ce toate acestea? Ce este ceea-ce-este? Ca și cum nu eu însumi, ci prezența însăși – sau Altcineva care e totuna cu prezența-ca-întreg – s-ar întreba, prin gândul meu, despre sine.*

Spun *Altcineva* pentru că trăirea interogativă, iscată ca un fulger pe cerul aparent senin al vieții nu se mai referă doar la mine – *această*

ființă individuală – și nu doar la lumea concretă și reală din jur ci, așa cum subliniam, la *tot- ceea-ce-este*, la prezență în *totalitatea ei*, la Zeul însuși – la Dumnezeu – sau, cu termenul care a făcut cea mai prestigioasă carieră filosofică în gândirea europeană, la ființa *ca ființă* (*to on he on*), cum precizase Aristotel. Această ființă mă conține așa după cum conține lumea din afara mea, lume pe care o constat și gândesc, dar este totuși *altceva* – sau *Altcineva* – Zeu, Dumnezeu, ființă pură și absolută (spunând „pură și absolută” mă refer la ființa ce conține orice ființă determinată, prezentă sau posibilă, ființă atotconținătoare).

Și mai adaug ceva: în clipa chiar în care mi-am pus întrebarea *cine sunt?*, am afirmat implicit că *sunt* și că iau parte la ceea-ce-este, mai mult, că fac parte din „ceea-ce-este”. *Sunt*, prin urmare, un individ anume, inserat într-un anume loc și timp al unei societăți anume, dar aparțin în egală măsură prezenței pure pe care verbul *sunt* o scoate în evidență, așa cum o face de altminteri ori de câte ori mă întreb despre orice lucru aflat în preajmă: ce *este?* (Ce *este* lucrul acesta?). Este la fel de adevărat însă că prezența determinată pe care verbul fundamental *este* o pune în evidență, în toate formele sale, nu se confundă cu prezența pură despre care mă întreb. Și pe care o gândesc.

O gândesc – spun, pentru că, așa cum constat, nu rămân în starea de perplexitate interogativă, ci privesc cu ochii gândului în adâncul genunii care s-a întredeschis, preluând trăirea întrebătoare în vizorul rațiunii și transformând-o în meditație contemplativă.

CAPITOLUL 1.

TREPTELE CUNOAȘTERII

a) Cunoașterea curentă

4. *În mod curent gândesc lumea,
situând-o dincolo de eul meu.*

Dar, oare, nu gândeam, și înaintea acestui eveniment? Nu gândesc oare din clipa în care mă trezesc și până când mă cufund în somn? Și, dacă gândesc în timpul stării curente de veghe, prin ce se diferențiază momentul de răspântie al meditației contemplative – pe care l-am prezentat adineauri – de gândirea „comună”? Ce gândesc din zori și până târziu în noapte? Despre ce gândesc? Ce înseamnă, la urma urmei, a gândi?

Punând această întrebare aparent inutilă – oricine pare să știe prea bine ce înseamnă să gândești – și, încercând să formulez un răspuns, va trebui să observ în primul rînd un fapt cât se poate de banal: orice gând – orice gândire – este *a mea*: a celui ce gândește. *Eu* gândesc (*ego cogito: ich denke*). Actul gândirii presupune subiectul care gândește. *Ce* anume gândesc? Răspunsul nu e defel complicat: gândesc, pur și simplu, lumea; pentru că eu, cel ce gândesc, am în fața mea o „lume” asupra căreia mă deschid. Numai că, gândind lumea – ca lume exterioară mie – îmi surprind propria ființă de care îmi dau în același timp seama: îmi constat – prin gândire – eul, așa după cum constat – prin gândire – lumea (ca lume) exterioară mie, prezentă dincolo de mine, *dincolo*, dincolo cu alte cuvinte de mine însumi,

dar și dincolo de această lume, acolo unde se deschide orizontul unei prezențe transcendente spre care privesc în mod constant, cu credința omului religios (ori cu certitudinea ateului obligat să admită prezența unor legi universale). Oricât de rudimentare sau complexe par să fie gândurile mele, ele au în vedere fie lumea concretă, reală și determinată în care trăiesc, de care „sunt prins” și pe care o transfigurez, fie propria mea ființă (cu gândurile și acțiunile sale), fie esența transcendentă (Dumnezeu sau legea universală).

Scriu la *această* masă, în lumina care năvălește pe ferestre; de dincolo de zidurile încăperii răzbate murmurul orașului în plină activitate. Mă deschid spre *această* lume, complexă și diferențiată pe care o gândesc în concretețea ei. Dar nu îmi dau seama că o gândesc, așa după cum nu îmi dau seama că îmi gândesc eul, așa după cum nu îmi dau seama că mă simt învăluit de prezența transcendentă. Și, când spun *nu îmi dau seama că* remarc fără îndoială că actul curent a gândirii se desfășoară spontan, natural, în modalitatea pe care tocmai am precizat-o: eu trăiesc – și gândesc – lumea cu obiectele sale, prins cum sunt în sumedenia actelor concrete.

Dar mai pot observa ceva: în clipa în care gândesc, spontan și natural, am impresia firească că lumea (cu obiectele ei) este *așa cum o gândesc*: că masa pe care scriu este obiectul acesta lemnos și colorat, având această formă care o definește, că arborele din fața ferestrei e formațiunea aceasta vegetală alcătuită din trunchi, ramuri, frunze și, desigur, rădăcină ș.a.m.d. Nu cred că obiectele lumii nu ar coincide cu imaginea pe care mi-o fac despre ele și că nu ar fi așa cum le înțeleg prin gândul meu, după cum nu mă îndoiesc de faptul că eu sunt, desigur, această persoană cu această înfățișare, având aceste calități sau defecte sufletești, după cum nu mă îndoiesc nici că Dumnezeu pe care-L simt deasupra nu ar fi *așa cum îl imaginez eu*. Dar, la fel de mult, nici o clipă nu îmi pun problema că obiectul pe care îl gândesc îmi pare *așa* pentru că *așa îl gândesc eu*, ori că ființa mea (pe care o constat) pare *așa* pentru că *așa o constat eu*, prin gândul îndreptat asupra-mi, sau, în sfârșit, că Dumnezeu pare *așa* pentru că *așa îl imaginez eu*.

Cu alte cuvinte, gândesc, pur și simplu, în mod firesc și natural: îmi gândesc eul, gândesc lumea – îmi îndrept gândirea asupra semenilor mei, asupra viețuitoarelor sau lucrurilor simple – și Îl gândesc pe Dumnezeu (sau gândesc legea universală), convins fiind că lucrurile sunt *așa cum le gândesc*, fără a mă îndoi vreo clipă de veracitatea lumii pe care o gândesc. Cunoașterea mea e *pozitivă*. În permanență mă identific: sunt *eul acesta*, dincolo de mine e *lumea* care e altceva decât mine, fără îndoială, iar dincolo de mine și de lume – dar în adâncul meu și al lumii – tronează Dumnezeu (sau operează legea universală). Ridicându-mi privirile de pe aceste pagini zăresc masa, ferestrele, mobilierul, zidurile încăperii în care mă găsesc. Schimb locul, și mă vor asalta alte imagini, pe care le voi trăi în concretețea lor. Dar orice imagine – care este, desigur, imaginea *mea*, chiar dacă oglindește lumea din afară – devine, în cele din urmă, gând abstract și gândire: gândirea *mea*. Eu sunt în toate: eu sunt cel ce privesc, cel ce gândesc și scriu, eu acționez într-un fel sau altul, eu mă aflu în locul acesta, la momentul acesta și în această situație, eu mă deschid spre lumea exterioară care îmi conferă un conținut determinat și concret, real și prezent, eu Îl gândesc pe Dumnezeu (sau gândesc legea universală).

Citesc: mă confund cu gândul celui ce scrie și devin meditația care tocmai se desfășoară. Mă plimb cu bicicleta: mă confund cu ghidonul pe care-l țin strâns, cu trotuarul pe care alunec, cu arborii ce trec pe lângă mine, cu siluetele trecătorilor pe care-i ocolesc, cu aerul tare ce-l inspir, cu schimbătorul peisaj din fundal, gândindu-mi traseul și mișcările ce se impun. Repar un întrerupător de lumină: gândesc întreaga operație în care m-am lăsat antrenat, atent la toate detaliile și îmi pare că mă confund cu toate componentele lucrării, de parcă eu însumi aș fi întrerupătorul, zidul din spate, ușa de alături. Lumea cu obiectele ei mă absoarbe și îmi conferă, repet, un conținut imediat și concret. Gândesc lumea, mă dizolv în concretul lumii, știind mereu că lumea e *acolo* – dincolo de mine – chiar dacă ea îmi constituie conținutul, știind la fel de mult că lumea pe care o situez „dincolo” este *așa cum o cunosc*.